

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

22 päivänä lokakuuta 2015*

Ennakkoratkaisupyyntö — Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue — Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa — Asetus (EY) N:o 44/2001 — 1 artikla — Soveltamisala — Yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus — 27 artikla — Vireilläolovaikutus — Toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu kanne — Vireillä oleva esitutkinta — 30 artikla — Ajankohta, jona asian katsotaan tulleen vireille tuomioistuimessa

Asiassa C-523/14,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Rechtbank Gelderland (Gelderlandin tuomioistuin, Alankomaat) on esittänyt 12.11.2014 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 20.11.2014, saadakseen ennakkoratkaisun a siassa

Aannemingsbedrijf Aertssen NV ja

Aertssen Terrassements SA

vastaan

VS Machineverhuur BV,

Van Sommeren Bestrating BV ja

Jos van Sommeren,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: toisen jaoston puheenjohtaja M. Ilešič, joka hoitaa kolmannen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit C. Toader (esittelevä tuomari), J.-C. Bonichot, E. Jarašiūnas ja C. G. Fernlund,

julkisasiamies: Y. Bot,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— VSB Machineverhuur BV, Van Sommeren Bestrating BV ja Jos van Sommeren, edustajanaan advocaat R. van Seumeren,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

— Euroopan komissio, asiamiehinä M. Wilderspin ja G. Wils,
päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 1, 27 ja 30 artiklan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat yhtäältä Belgian oikeuden mukaan perustetut yhtiöt Aannemingsbedrijf Aertssen NV ja Aertssen Terrassements SA (jäljempänä yhdessä Aertssen-yhtiöt) ja toisaalta Alankomaiden oikeuden mukaan perustetut yhtiöt VSB Machineverhuur BV ja Van Sommeren Bestrating BV sekä Jos van Sommeren (jäljempänä yhdessä VSB ym.) ja jossa on kyse petollisesta toiminnasta, josta VSB ym.:ita moititaan.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 15 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:
”Lainkäytön yhdenmukaisuus edellyttää, että rinnakkaiset oikeudenkäynnit saadaan mahdollisimman vähiin ja on varmistettava, ettei kahdessa jäsenvaltiossa anneta keskenään ristiriitaisia tuomioita. Olisi säädettävä selkeästä ja tehokkaasta järjestelmästä vireilläolon ja yhdessä käsiteltävien kanteiden ratkaisemiseksi sekä vireilletuloajankohdan määrittämisessä esiintyvien kansallisten erojen välttämiseksi. Kyseinen päivämäärä olisi tämän asetuksen soveltamiseksi määritettävä itsenäisesti.”
- 4 Kyseisen asetuksen 1 luvussa, jonka otsikko on ”Soveltamisala”, on ainoastaan 1 artikla, jonka 1 kohdassa säädetään seuraavaa:
”Tätä asetusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään. Erityisesti asetusta ei sovelleta vero- tai tulliasioihin eikä hallinto-oikeudellisiin asioihin.”
- 5 Mainitun asetuksen II luvun 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, sisältyvässä 5 artiklassa säädetään seuraavaa:
”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:
— —
4) rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista korvaus- tai hyvitysvaatimusta koskevassa asiassa siinä tuomioistuimessa, jossa rikosasia on vireillä, jos tuomioistuin oman lakinsa mukaan on toimivaltainen tutkimaan yksityisoikeudellisia vaatimuksia;
— —”

- 6 Asetuksen N:o 44/2001 II luvussa oleva 9 jakso, jonka otsikko on ”Vireilläolo ja samassa yhteydessä käsiteltävät kanteet”, sisältää 27–30 artiklan. Kyseisen asetuksen 27 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa nostetaan samojen asianosaisten välillä samaa asiaa koskevia kanteita, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen.

2. Kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.”

- 7 Mainitun asetuksen 28 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa vireillä olevat kanteet liittyvät toisiinsa, tuomioistuin, jossa kanne on myöhemmin nostettu, voi keskeyttää asian käsittelyn.

2. Jos nämä kanteet ovat vireillä alimmassa oikeusasteessa, mikä tahansa tuomioistuin, jossa kanne on nostettu myöhemmin, voi asianosaisen pyynnöstä myös jättää asian tutkimatta, jos tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen tutkimaan kyseiset kanteet ja niiden yhdistäminen on tämän tuomioistuimen lain mukaan sallittua.

3. Tätä artiklaa sovellettaessa katsotaan kanteiden liittyvän toisiinsa silloin, kun niiden välillä on niin läheinen yhteys, että kanteiden käsitteleminen ja ratkaiseminen yhdessä näyttää tarpeelliselta, jotta kanteiden käsitteleminen eri oikeudenkäynneissä ei johtaisi ristiriitaisiin tuomioihin.”

- 8 Saman asetuksen 30 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tätä jaksoa sovellettaessa asian katsotaan olevan vireillä tuomioistuimessa:

- 1) ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai
- 2) jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomaisen ottaa sen vastaan, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen.”

Alankomaiden oikeus

- 9 Siviiliprosessilain (Wetboek van burgerlijke rechtsvordering) 700 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Vakuustakavarikko edellyttää sen tuomioistuimen turvaamistoimista päättävän tuomarin lupaa, jonka tuomiopiirissä yksi tai useampi asianomaisista esineistä on tai – jos vakuustakavarikko ei koske esineitä – jonka tuomiopiirissä velallisen tai takavarikon kohteena olevan muun henkilön kotipaikka on.

2. Lupaa pyydetään hakemuksella, jossa todetaan suoritettavan takavarikon luonne ja oikeus, johon hakija vetoaa, sekä – jos kyseinen oikeus on rahamääräinen saatava – sen määrä tai – jos saatavan määrää ei ole vielä vahvistettu – sen enimmäismäärä, jollei laissa kyseessä olevan kaltaiselle takavarikolle vahvistetuista erityisvaatimuksista muuta johdu. Turvaamistoimista päättävä tuomari ratkaisee asian summaarisen tutkinnan jälkeen. – –

3. Jollei vaatimusta pääasiassa ole vielä esitetty luvan antamisajankohtana, lupa myönnetään sillä edellytyksellä, että vaatimus esitetään määräajassa, joka turvaamistoimista päättävän tuomarin on tätä varten vahvistettava, mutta viimeistään kahdeksan päivän kuluessa takavarikosta. Turvaamistoimista päättävä tuomari voi pidentää kyseistä määräaika, jos takavarikon hakija sitä pyytää ennen mainitun määräajan päättymistä. – – Vaatimuksen esittämiselle pääasiassa asetetun määräajan ylittäminen johtaa takavarikon kumoamiseen.

– –”

Belgian oikeus

- 10 Esitutkintalain (code d'instruction criminelle) 1 osassa, jonka otsikko on ”Rikospoliisi ja sen tehtäviä hoitavat poliisiviranomaiset”, on VI luku, jonka otsikko on puolestaan ”Tutkintatuomarit”. Kyseisessä VI luvussa olevassa 63 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Se, joka väittää kärsineensä vahinkoa rikoksen tai rikkomuksen johdosta, voi tehdä rikosilmoituksen ja esittää toimivaltaiselle tutkintatuomarille asianomistajana yksityisoikeudellisen vaatimuksen.

Uhri, joka on esittänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen, voi pyynnöstään tulla kuulluksi asiaa käsittelevän tutkintatuomarin toimesta ainakin kerran.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 Aertssen-yhtiöt jättivät 26.3.2013 rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin, Belgia) tutkintatuomarille esitutkintalain 63 §:n nojalla yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen Nicolaas Kraaijeveldistä, Alankomaiden oikeuden mukaan perustetusta yhtiöstä VSB Groep BV:stä ja sen tytäryhtiöistä Van Sommeren Bestrating BV:stä ja VSB Machineverhuur BV:stä sekä Van Sommeren Bestrating BV:stä, Jos van Sommerenista ja X:stä; viimeksi mainitulla kirjaimella tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, joiden osallistuminen niihin rangaistaviin tekoihin, jotka on saatettu rikosilmoituksella tuomioistuimen käsiteltäväksi, käy ilmi esitutkinnan aikana.
- 12 Mainittu rikosilmoitus koski väitettyjä petoksia. Aertssen-yhtiöt totesivat siinä, että ne arvioivat väliaikaisesti vahinkonsa määrän olevan noin 200 000 euroa.
- 13 Aertssen-yhtiöt tekivät 26.4.2013 voorzieningenrechter te Arnhemille (Arnhemin turvaamistoimista päättävä tuomari, Alankomaat) siviiliprosessilain 700 §:n nojalla hakemuksen saada lupa kohdistaa VSB ym:ihin vakuustakavarikko. Lupa myönnettiin samana päivänä, ja Aertssen-yhtiöt suorittivat kyseisen takavarikon 1.5.2013.
- 14 VSB ym:iden vaatimuksesta voorzieningenrechter te Arnhem (Arnhemin turvaamistoimista päättävä tuomari) kumosi suoritettut takavarikot 18.7.2013 antamallaan tuomiolla. Kyseisessä tuomiossa katsottiin, ettei yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen voida katsoa merkitsevän siviiliprosessilain 700 §:n 3 momentissa tarkoitettua pääasiassa esitettyä vaatimusta.
- 15 Aertssen-yhtiöt vaativat 19.7.2013 uudelleen voorzieningenrechter te Arnhemia (Arnhemin turvaamistoimista päättävä tuomari) antamaan niille luvan kohdistaa VSB ym:ihin vakuustakavarikko. Kyseinen tuomari hyväksyi tämän vaatimuksen 25.7.2013 asettamalla lupansa edellytykseksi sen, että vaatimus pääasiassa esitetään 30 päivän kuluessa takavarikosta.

- 16 Aertssen-yhtiöt suorittivat uuden vakuustakavarikon 29.7.2013. Täyttääkseen mainitun tuomarin asettaman edellytyksen Aertssen-yhtiöt nostivat Rechtbank Gelderlandissa (Gelderlandin tuomioistuin) pääasiassa kanteen, jossa ne vaativat, että VSB ym:iden katsotaan olevan vastuussa vahingosta, joka niille on väitetysti aiheutunut petoksesta, johon VSB ym. ovat syyllistyneet, ja että VSB ym. velvoitetaan väliaikaisesti maksamaan 200 000 euron suuruinen summa kyseisen vahingon määrän lopullista vahvistamista odottaessa.
- 17 Aertssen-yhtiöt vaativat kuitenkin Rechtbank Gelderlandia (Gelderlandin tuomioistuin) ensisijaisesti toteamaan, ettei se ole toimivaltainen, ja katsomaan, että Belgiassa käsiteltävänä oleva yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus vastaa siviiliprosessilain 700 §:n 3 momentissa tarkoitettua pääasiassa esitettyä vaatimusta. Aertssen-yhtiöt väittävät tässä yhteydessä asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 2 kohtaan vetoamalla, että kyseinen tuomioistuin ei ole toimivaltainen, jollei yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävää asianomistajan rikosilmoitusta käsittelevän belgialaisen tuomioistuimen toimivaltaa kiistetä, jolloin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely kyseisen 27 artiklan 1 kohdan nojalla.
- 18 Aertssen-yhtiöt vaativat toissijaisesti, että Rechtbank Gelderland (Gelderlandin tuomioistuin) lykkää asian ratkaisua kyseisen asetuksen 28 artiklan nojalla sen vuoksi, että pääasia liittyy Belgiassa yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomaisen rikosilmoituksen johdosta vireillä olevaan asiaan.
- 19 Aertssen-yhtiöt vaativat ainakin, että kyseinen tuomioistuin lykkää välittömästi asian ratkaisua siihen saakka, kunnes rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) tutkintatuomari on päättänyt siirtää asian rikosasioita käsittelevälle tuomioistuimelle tai päättää asian käsittelyn.
- 20 VSB ym. väittävät, että Aertssen-yhtiöiden tekemä yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus on luonteeltaan pääasiallisesti rikosoikeudellinen. Ne päättelevät tämän perusteella, ettei pääasia kuulu asetuksen N:o 44/2001 aineelliseen soveltamisalaan. Ne toteavat lisäksi, ettei kyseisellä rikosilmoituksella ja Rechtbank Gelderlandissa (Gelderlandin tuomioistuin) nostetulla kanteella ole samaa kohdetta eikä samaa perustetta.
- 21 Rechtbank Gelderland (Gelderlandin tuomioistuin) katsoo yhtäältä, että unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että mainitun asetuksen soveltamisalaa on rajattu ennen kaikkea sellaisten seikkojen perusteella, jotka luonnehtivat oikeusriidan asianosaisten välisten oikeussuhteiden laatua tai oikeusriidan kohdetta. Koska Aertssen-yhtiöt pyrkivät saamaan korvausta vahingosta, joka niille on väitetysti aiheutunut lainvastaisista toimista, joista ne katsovat VSB ym:iden olevan vastuussa, niiden välinen riita-asia olisi luonnehdittava saman asetuksen 1 artiklassa tarkoitetuksi ”siviili- ja kauppaoikeudelliseksi asiaksi”. Asetusta N:o 44/2001 sovelletaan siis rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) tutkintatuomarin käsiteltäväksi saatetun kaltaiseen asiaan, vaikka kyseistä asiaa käsitellään luonteeltaan ensisijaisesti rikosoikeudellisessa menettelyssä.
- 22 Rechtbank Gelderland (Gelderlandin tuomioistuin) katsoo toisaalta, että yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen ainoana kohteena ei ole rikostutkinnan aloittaminen vaan sillä pyritään myös siihen, että rikosilmoituksen tekijä saa vahingonkorvauksen rikosoikeudellisessa menettelyssä. Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) tutkintatuomarin luona ja Rechtbank Gelderlandissa (Gelderlandin tuomioistuin) vireille pantujen menettelyjen kohde on samankaltainen. Tässä yhteydessä kumpikin näistä menettelyistä koskee tarkasteltavana olevien tosiseikkojen osalta tekoja, joiden väitetään olevan petoksia, ja kyseiset teot ovat Aertssen-yhtiöiden mukaan oikeussääntöjen kannalta katsoen paitsi rikoksia myös yksityisoikeudellisia deliktejä. Belgiassa tehty rikosilmoitus on lisäksi kohdistettu asianosaisiin, jotka on haastettu ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

- 23 Tämän perusteella on selvittävä, onko rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) tutkintatuomarille jätettyä yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävää asianomistajan rikosilmoitusta pidettävä – kun otetaan huomioon se, että esitutkinta ei ole vielä valmistunut – asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohdan tarkoituksessa tuomioistuimessa nostettuna kanteena, ja jos näin on, minä ajankohtana asian katsotaan tulleen vireille kyseisessä tuomioistuimessa saman asetuksen 30 artiklassa tarkoitettulla tavalla.
- 24 Näissä olosuhteissa Rechtbank Gelderland (Gelderlandin tuomioistuin) päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Kuuluuko Aertssen-yhtiöiden jättämä Belgian rikostutkintalain (Wetboek van Strafvordering) 63 §:ssä tarkoitettu yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus [asetuksen N:o 44/2001] aineelliseen soveltamisalaan, kun otetaan huomioon menettelyn vireilletulotapa ja tämänhetkinen vaihe?

Jos kysymykseen vastataan myöntävästi:

- 2) Onko [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kanne on kyseisen säännöksen mukaisessa merkityksessä nostettu ulkomaalaisessa (belgialaisessa) tuomioistuimessa myös siinä tapauksessa, että belgialaiselle tutkintatuomarille on jätetty yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus eikä esitutkinta ole vielä valmistunut?
- 3) Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, minä ajankohtana asian, joka on pantu vireille yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen jättämisellä, katsotaan tulleen vireille ja/tai kanne katsotaan näin nostetuksi [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohdan ja 30 artiklan soveltamiseksi?
- 4) Jos kysymyksen vastataan kieltävästi, onko [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen jättäminen voi johtaa siihen, että kanne tulee silti kyseisen säännöksen mukaisessa merkityksessä myöhemmin vireille belgialaisessa tuomioistuimessa?
- 5) Jos kysymykseen vastataan myöntävästi, minä ajankohtana asian katsotaan tulleen vireille ja/tai kanne katsotaan nostetuksi [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohdan ja 30 artiklan soveltamiseksi?
- 6) Jos asianomistaja on jättänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän rikosilmoituksen, mutta [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kanne ei ole sen johdosta vielä vireillä ja se voi tulla myöhemmin kyseisen rikosasian käsittelyn aikana vireille takautuvasti rikosilmoituksen jättämisajankohdasta lähtien, johtaako [asetuksen N:o 44/2001] 27 artiklan 1 kohta siihen, että tuomioistuimen, jossa kanne on tullut vireille sen jälkeen, kun asianomistaja on jättänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän rikosilmoituksen belgialaiselle tuomarille, on lykättävä asian ratkaisua, kunnes on selvitetty, onko 27 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu kanne vireillä belgialaisessa tuomioistuimessa?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

- 25 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 44/2001 1 artiklaa tulkittava siten, että esitutkintatuomioistuimelle jätetty yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan siltä osin kuin sen tavoitteena on rahamääräisen korvauksen saaminen ilmoituksen tekijälle väitetyistä aiheutuneesta vahingosta.
- 26 Heti alkuun on huomautettava, että asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdan mukaan kyseistä asetusta sovelletaan ”siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa niitä käsitellään”.
- 27 Kyseisen säännöksen mukaan siis rikostuomioistuimen antamat tuomiot, joilla ratkaistaan yksityisoikeudellisia vaatimuksia, kuuluvat kyseisen asetuksen soveltamisalaan (ks. vastaavasti tuomio Krombach, C-7/98, EU:C:2000:164, 30 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 28 Asetuksen N:o 44/2001 1 artiklan 1 kohdasta ilmenee lisäksi, että pelkästään tietyt kyseisessä asetuksessa nimenomaisesti mainitut alat on suljettu siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden käsitteen ulkopuolelle (ks. vastaavasti tuomio Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, 38 kohta).
- 29 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että sen varmistamiseksi, että mainitusta asetuksesta jäsenvaltioille ja asianomaisille henkilöille syntyvät oikeudet ja velvoitteet ovat mahdollisimman tasapuolisia ja yhdenmukaisia, siviili- ja kauppaoikeudellisen asian käsitettä ei ole tulkittava siten, että siinä ainoastaan viitattaisiin jonkin asianomaisen jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen. Kyseistä käsitettä on pidettävä itsenäisenä käsitteenä, jonka tulkinnassa on käytettävä perustana asetuksen N:o 44/2001 tavoitteita ja järjestelmää sekä niitä yleisiä periaatteita, jotka ilmenevät kansallisten oikeusjärjestysten muodostamasta kokonaisuudesta (tuomio Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, 18 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 30 Sen selvittämiseksi, kuuluuko asia mainitun asetuksen soveltamisalaan, on tutkittava oikeusriidan asianosaisten välisten oikeussuhteiden laatua tai oikeusriidan kohdetta luonnehtivat seikat (tuomio flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 31 Tässä yhteydessä on mainittava, että tuomion Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144) 19 kohdassa on todettu, että vaikka yksityisoikeudellinen vaatimus liittyy rikosoikeudelliseen menettelyyn, kyseinen vaatimus, joka esitetään yksityiselle rangaistavan teon johdosta aiheutuneen vahingon korvaamiseksi, säilyttää kuitenkin yksityisoikeudellisen luonteensa. Sopimusvaltioiden oikeusjärjestyksissä oikeus saada korvausta rikosoikeudellisesti moitittavaksi katsotusta käyttäytymisestä johtuvasta vahingosta on näet tunnustettu yleisesti luonteeltaan yksityisoikeudelliseksi.
- 32 Vaikka tässä tapauksessa yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen tarkoituksena on rikosasian vireille paneminen ja vaikka belgialaisen tuomioistuimen, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, suorittama tutkinta on luonteeltaan rikosoikeudellinen, sen tavoitteena on kuitenkin myös ratkaista oikeusriita, jonka asianosaisina ovat yksityishenkilöt ja joka koskee sellaisen vahingon korvaamista, jonka yksi näistä henkilöistä katsoo kärsineensä muiden petollisen toiminnan johdosta. Pääasiassa kyseessä olevien osapuolten välinen oikeussuhde on siis luonnehdittava yksityisoikeudelliseksi oikeussuhteeksi, ja se kuuluu asetuksessa N:o 44/2001 tarkoitettujen ”siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden” alaan (ks. analogisesti tuomio Realchemie Nederland, C-406/09, EU:C:2011:668, 41 kohta).

- 33 Kyseisen asetuksen yleinen järjestelmä ei myöskään edellytä sitä, että liitännäisvaatimuksen kohtalo on välttämättä sidottava päävaatimuksen kohtaloon (ks. analogisesti tuomio de Cavel, 120/79, EU:C:1980:70, 7–9 kohta).
- 34 Eryteisesti on todettava, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 4 alakohdalla rikostuomioistuimelle, jonka ratkaisut on selvästi jätetty kyseisen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, annetaan toimivalta ratkaista syyteasiaan nähden liitännäinen yksityisoikeudellinen vaatimus, mistä seuraa, että yksityisoikeudellisen vaatimuksen osalta annettu ratkaisu kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan. Samasta säännöksestä siis ilmenee, että mainitun asetuksen soveltamisalaan kuuluu sellaiseen syyteasiaan nähden liitännäinen vahingonkorvausvaatimus, joka luonteeltaan rikosoikeudellisena on jätetty sen ulkopuolelle.
- 35 Vaikka rikostuomioistuimessa esitetty vahingonkorvausvaatimus on syyteasiaan nähden liitännäinen vaatimus, tällainen vaatimus kuuluu siis mainitun asetuksen 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen ”siviili- ja kauppaoikeudellisten asioiden” alaan.
- 36 Kaikista edellä esitetyistä seikoista seuraa, että asetuksen N:o 44/2001 1 artiklaa on tulkittava siten, että esitutkintatuomioistuimelle jätetty yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan siltä osin kuin sen tavoitteena on rahamääräisen korvauksen saaminen ilmoituksen tekijälle väitetyksi aiheutuneesta vahingosta.

Toinen kysymys

- 37 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että kanne on nostettu kyseisessä säännöksessä tarkoitettulla tavalla, kun yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus on jätetty esitutkintatuomioistuimelle, vaikka esitutkinta kyseessä olevassa asiassa ei ole vielä valmistunut.
- 38 On huomautettava, että mainitun asetuksen 27 artiklassa vireilläolovaikutuksen määrittämiseksi käytettyjä käsitteitä on tulkittava itsenäisesti käyttäen perustana saman asetuksen järjestelmää ja tavoitteita (tuomio Cartier parfums-lunettes ja Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 Eräs asetuksen N:o 44/2001 tavoitteista on, kuten sen johdanto-osan 15 perustelukappaleesta ilmenee, saada rinnakkaiset oikeudenkäynnit mahdollisimman vähiin ja välttää se, että annettaisiin keskenään ristiriitaisia tuomioita, kun useilla tuomioistuimilla on toimivalta ratkaista sama asia. Tämän vuoksi Euroopan unionin lainsäätäjä halusi ottaa käyttöön selkeän ja tehokkaan järjestelmän vireilläolovaikutustilanteiden ratkaisemiseksi. Tästä seuraa, että näiden tavoitteiden saavuttamiseksi mainitun asetuksen 27 artiklaa on tulkittava laajasti (ks. vastaavasti tuomio Mærsk Olie & Gas, C-39/02, EU:C:2004:615, 32 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio Cartier parfums-lunettes ja Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, 40 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 40 Mainitun 27 artiklan mukaan kyseistä artiklaa sovelletaan silloin, kun eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa vireillä olevien kahden oikeusriidan asianosaiset ovat samat ja kun kanteilla on sama peruste ja kohde; mainitussa säännöksessä ei säädetä mistään lisäedellytyksistä (ks. vastaavasti tuomio Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, 14 kohta).
- 41 Siltä osin kuin on ensinnäkin kyse siitä, että asianosaiset ovat samat asetuksen N:o 44/2001 27 artiklassa tarkoitettulla tavalla, on todettava, että tuomiosta Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, 19 kohta) ja tuomiosta de Cavel (120/79, EU:C:1980:70 7–9 kohta) seuraa, että oikeus saada korvausta rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevasta käyttäytymisestä aiheutuneesta vahingosta säilyttää yksityisoikeudellisen luonteensa, koska kyseisen asetuksen yleisen järjestelmän mukaan liitännäisvaatimuksen kohtaloa ei ole välttämätöntä sitoa päävaatimuksen kohtaloon. Sitä,

ovatko asianosaiset samoja, on arvioitava riippumatta siitä asemasta, jossa jompikumpi asianosaisista on näissä kummassakin oikeudenkäyntimenettelyssä (tuomio Tatry, C-406/92, EU:C:1994:400, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 42 Käsiteltävässä tapauksessa se, että syyteoikeuden käyttäminen ei kuulu yksityisoikeudellisen asian asianosaisten oikeuksiin, ei voi muuttaa sitä, että viimeksi mainitut asianosaiset ja ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa nostetun kanteen kantajat ja vastaajat ovat samat, koska myös rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenin (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) tutkintatuomarin käsiteltävänä oleva yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus koskee niitä.
- 43 Toiseksi on todettava asetuksen N:o 44/2001 27 artiklassa tarkoitettusta perusteesta, että se sisältää tosiseikat ja oikeussäännön, johon kanteen tueksi on vedottu (ks. vastaavasti tuomio Mærsk Olie & Gas, C-39/02, EU:C:2004:615, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 44 Nyt käsiteltävässä tapauksessa kahdessa rinnakkaisessa menettelyssä on selvää, että Aertssen-yhtiöt katsovat, että niille on aiheutunut vahinkoa petollisista teoista. Näin ollen ei voida sulkea pois, että kyseisillä menettelyillä on sama peruste, mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on kuitenkin tarkastettava kaikista niistä tosiseikoista ja oikeussäännöistä, joihin asiassa on vedottu, tekemänsä arvioinnin perusteella.
- 45 Siltä osin kuin kolmanneksi on kyse asetuksen N:o 44/2001 27 artiklassa tarkoitettusta kohteesta, on todettava, että unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että kohteella tarkoitetaan kanteen tavoitetta (ks. vastaavasti tuomio Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen). Viimeksi mainittu käsite ei voi koskea vain vaatimuksia, jotka ovat muodoltaan samanlaisia (ks. vastaavasti tuomio Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, 17 kohta), ja sitä on tulkittava laajasti (ks. vastaavasti tuomio Nipponkoa Insurance Co. (Europe), C-452/12, EU:C:2013:858, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 46 Nyt käsiteltävässä tapauksessa on selvää, että Aertssen-yhtiöt vaativat, että niille maksetaan korvausta niille aiheutuneesta vahingosta, jonka määräksi on väliaikaisesti arvioitu noin 200 000 euroa.
- 47 Jollei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tarkastuksesta muuta johdu, on siis ilmeistä, että kaikki tämän tuomion 40 kohdassa luetellut edellytykset ovat täyttyneet.
- 48 Lisäksi on huomautettava aluksi, että asetuksella N:o 44/2001 käyttöön otetun vireilläolovaikutustilanteiden ratkaisemista koskeva järjestelmä on luonteeltaan objektiivinen ja automaattinen (ks. analogisesti tuomio Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, 30 kohta), ja se perustuu siihen ajalliseen järjestykseen, jossa asiat on pantu vireille kyseessä olevissa tuomioistuimissa (ks. vastaavasti tuomio Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, 52 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja analogisesti tuomio A, C-489/14, EU:C:2015:654, 30 kohta).
- 49 Tämän jälkeen on korostettava, että koska asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohdassa ei ole mitään poikkeusta, se koskee kaikkia kyseisen asetuksen soveltamisalaan kuuluvia vaatimuksia. Kuten unionin tuomioistuin on tämän tuomion 36 kohdassa todennut, esitutkintatuomioistuimelle jätetty yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus kuuluu tuon soveltamisalan piiriin.
- 50 Lopuksi on todettava, että – kuten tämän tuomion 39 kohdassa on huomautettu – asetuksen N:o 44/2001 27 artiklaa on, kun otetaan huomioon sillä oleva tavoite, jona on saada rinnakkaiset oikeudenkäynnit ja ristiriitaiset tuomiot mahdollisimman vähiin, tulkittava laajasti. Kun joku henkilö on esittänyt yksityisoikeudellisen vaatimuksen esitutkintatuomioistuimessa, se, että missä tahansa muussa jäsenvaltion tuomioistuimessa saatetaan vireille sama yksityisoikeudellinen asia eli kanne,

jonka asianosaiset ovat samat ja jolla on sama peruste ja kohde, johtaisi, jos kyseistä artiklaa ei voitaisi soveltaa, rinnakkaisiin oikeudenkäynteihin ja aiheuttaisi vaaran ristiriitaisten tuomioiden antamisesta, mikä olisi tuon tavoitteen vastaista.

- 51 Kuten Euroopan komissio on kirjallisissa huomautuksissaan korostanut, tässä yhteydessä ei ole vaikutusta sillä, että esitutinnan tulos on epävarma. Tällainen epävarmuus on näet ominaista kaikentyyppisille vireillä oleville asioille, ja se on siis olemassa kaikissa niissä tapauksissa, joissa voi olla kyse vireilläolovaikutustilanteesta.
- 52 Kaikkien edellä esitettyjen seikkojen perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kanne on nostettu kyseisessä säännöksessä tarkoitetulla tavalla, kun yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus on jätetty esitutkintatuomioistuimelle, vaikka esitutkinta kyseessä olevassa asiassa ei ole vielä valmistunut.

Kolmas kysymys

- 53 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää kolmannella kysymyksellään määrittämään, millä tavalla asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohtaa ja 30 artiklaa on tulkittava, jotta silloin, kun joku henkilö jättää esitutkintatuomioistuimelle yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen, voidaan yksilöidä se ajankohta, jona asia tulee vireille kyseisessä tuomioistuimessa noiden säännösten tarkoituksessa.
- 54 Yhtäältä on huomautettava, että kyseisen asetuksen 27 artiklan 1 kohdassa säädetään, että jos asia on vireillä eri jäsenvaltioiden tuomioistuimissa, muiden tuomioistuinten kuin sen, jossa kanne on ensin nostettu, on omasta aloitteestaan keskeytettävä asian käsittely, kunnes on ratkaistu, että tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen. Toisaalta on todettava, että mainitun asetuksen 27 artiklan 2 kohdan mukaan on niin, että kun on ratkaistu, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen, tulee muiden tuomioistuinten tuon tuomioistuimen toimivallan vuoksi jättää asia tutkimatta.
- 55 Siltä osin kuin tämän tuomion 40 kohdassa vahvistetut aineelliset edellytykset ovat täyttyneet, vireilläolovaikutus on olemassa siitä hetkestä lähtien, kun kahden eri jäsenvaltion tuomioistuimissa on lopullisesti nostettu kanteet, toisin sanoen ennen kuin vastaajat ovat voineet esittää kantansa (ks. vastaavasti tuomio Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 56 Asetuksessa N:o 44/2001 ei täsmennetä, missä olosuhteissa on katsottava, että kyseisen asetuksen 27 artiklassa tarkoitetulla tavalla on ”ratkaistu”, että se tuomioistuin, jossa kanne on ensin nostettu, on toimivaltainen (tuomio Cartier parfums-lunettes ja Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, 31 kohta). Kuten tämän tuomion 48 kohdassa on huomautettu, kyseisessä artiklassa säädetty menettelysääntö perustuu kuitenkin siihen ajalliseen järjestykseen, jossa asiat on pantu vireille kyseessä olevissa tuomioistuimissa.
- 57 Mainitun asetuksen 30 artiklassa määritellään yhtenäisesti ja itsenäisesti kyseisen asetuksen II luvun vireilläoloa koskevaa 9 jaksoa sovellettaessa se ajankohta, jona asian katsotaan tulevan vireille tuomioistuimessa. Kyseisen artiklan mukaan asian katsotaan tulevan vireille joko ajankohtana, jona haastehakemus tai vastaava asiakirja jätetään tuomioistuimeen, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin haasteen antamiseksi tiedoksi vastaajalle, tai jos asiakirja on annettava tiedoksi ennen sen jättämistä tuomioistuimeen, ajankohtana, jona tiedoksiannosta vastaava viranomaisena ottaa sen vastaan, edellyttäen, että kantaja ei ole sen jälkeen jättänyt ryhtymättä häneltä edellytettyihin toimiin asiakirjan jättämiseksi tuomioistuimeen. Asia voidaan siis saattaa vireille kansallisissa tuomioistuimissa kahdella eri tavalla eli jättämällä haastehakemus tuomioistuimeen tai antamalla kyseinen asiakirja tiedoksi.

- 58 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on näin ollen tutkittava nyt käsiteltävässä tapauksessa, oliko Aertssen-yhtiöllä yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävää asianomistajan rikosilmoitusta jättäessään sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan velvollisuus antaa kyseinen rikosilmoitus ensin tiedoksi.
- 59 Jos tällaista ennalta tiedoksi antamista koskevaa velvollisuutta ei ole, olisi pääteltävä, että asia on saatettu vireille rechtbank van eerste aanleg te Antwerpenissa (Antwerpenin alimman oikeusasteen tuomioistuin) silloin, kun mainittu yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus jätettiin kyseiselle tuomioistuimelle, kuitenkin sillä edellytyksellä, etteivät Aertssen-yhtiöt ole jättäneet ryhtymättä niiltä kansallisen oikeuden mukaan edellytetyihin toimiin jätetyn asiakirjan antamiseksi tämän jälkeen tiedoksi vastaajille. Ennakkoratkaisupyynnöstä näet ilmenee, että Aertssen-yhtiöt ovat tehneet yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen vastaajista, joiden henkilöllisyys on tiedossa, eli tämän tuomion 11 kohdassa mainituista henkilöistä.
- 60 Kaikista edellä esitetyistä seikoista seuraa, että kolmanteen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 44/2001 30 artiklaa on tulkittava siten, että kun joku henkilö tekee esitutkintatuomioistuimelle yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen jättämällä asiakirjan, jota ei sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan tarvitse antaa tiedoksi ennen asiakirjan jättämistä, ajankohta, joka on otettava huomioon, jotta voidaan katsoa, että asia on tullut vireille kyseisessä tuomioistuimessa, on ajankohta, jona kyseinen rikosilmoitus on jätetty.

Neljäs, viides ja kuudes kysymys

- 61 Koska neljäs kysymys on esitetty tilanteessa, jossa toiseen kysymykseen vastattaisiin kieltävästi, ja koska toiseen kysymykseen on vastattu myöntävästi, siihen ei ole tarvetta vastata. Kun otetaan huomioon ensimmäiseen, toiseen ja kolmanteen kysymykseen annetut vastaukset, myöskään viidenteen ja kuudenteen kysymykseen ei ole tarvetta vastata.

Oikeudenkäyntikulut

- 62 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 1 artiklaa on tulkittava siten, että esitutkintatuomioistuimelle jätetty yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus kuuluu kyseisen asetuksen soveltamisalaan siltä osin kuin sen tavoitteena on rahamääräisen korvauksen saaminen ilmoituksen tekijälle väitetyksi aiheutuneesta vahingosta.**
- 2) Asetuksen N:o 44/2001 27 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että kanne on nostettu kyseisessä säännöksessä tarkoitetulla tavalla, kun yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävä asianomistajan rikosilmoitus on jätetty esitutkintatuomioistuimelle, vaikka esitutkinta kyseessä olevassa asiassa ei ole vielä valmistunut.**

- 3) Asetuksen N:o 44/2001 30 artiklaa on tulkittava siten, että kun joku henkilö tekee esitutkintatuomioistuimelle yksityisoikeudellisen vaatimuksen sisältävän asianomistajan rikosilmoituksen jättämällä asiakirjan, jota ei sovellettavan kansallisen oikeuden mukaan tarvitse antaa tiedoksi ennen asiakirjan jättämistä, ajankohta, joka on otettava huomioon, jotta voidaan katsoa, että asia on tullut vireille kyseisessä tuomioistuimessa, on ajankohta, jona kyseinen rikosilmoitus on jätetty.

Allekirjoitukset